

Recenze

Petr Domanický – *Hanuš Zápál* 1885–1964, *Architekt Plzeňska*

Chceme-li poznat dějinný vývoj architektonického myšlení první poloviny 20. století na Plzeňsku, ale i jinde ve střeoevropském prostoru mimo významná kulturní centra, je kniha o Hanušovi Zápálovi (Domanický, Petr: *Hanuš Zápál, 1885–1964, Architekt Plzeňska*, Plzeň, vydána Západočeskou galerií v Plzni v roce 2015 u příležitosti stejnojmenné výstavy, konané ve dnech 6. 10. 2015–7. 2. 2016) jedinečným materiálem nejen ke studiu, ale i jako poutavé čtení, jímž je toto období barvitě zachyceno.

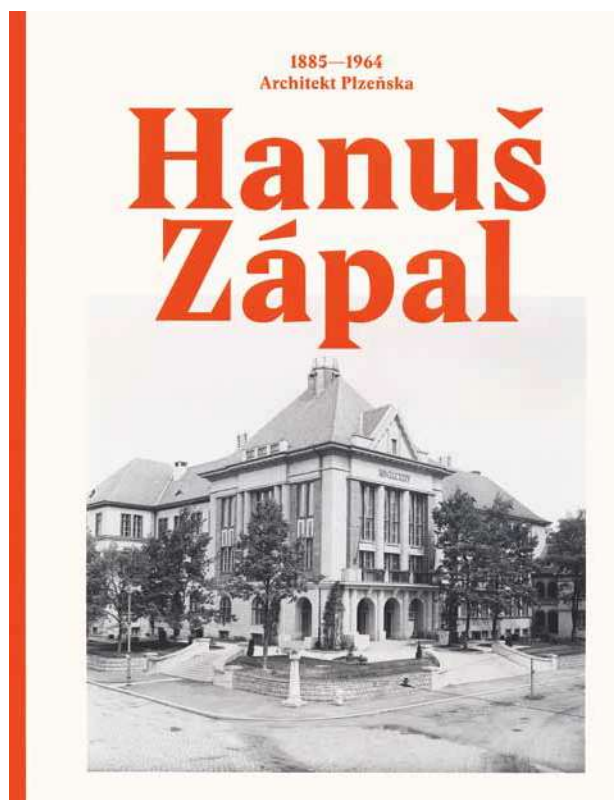
H. Zápál, jak sám autor knihy Petr Domanický uvádí hned na jejím začátku, je architektem spíše málo známým, respektive v celostátním měřítku je spíše neznámý. Jeho zařazení vedle velikánů české architektury 20. století je ale jistě oprávněné. O tom nakonec recenzovaná kniha dobře svědčí.

P. Domanický zvolil klasické schéma vykreslení ojedinelé postavy architektonické scény západních Čech ve 20. století, postavené na takřka osmdesátileté časové lince od architektova narození, přes jeho studia, životní dráhu a praxi v oboru až po jeho skon v roce 1964, tedy v době již značně rozdílné i z hlediska společenského, než tomu bylo v první polovině 20. století. Je až s podivem, o jaký soubor realizací se jedná; to by H. Zápálovi mohl závidět leckterý architekt zvučného jména.

Do jedné knihy se podařilo soustředit vpravdě souborné dílo, doprovázené ojedinelou a nenahraditelnou dobovou dokumentací, plánovou i fotografickou. Střet tří kultur v tehdejší plzeňské regionu (české, německé i rakouské) je patrný na autentických materiálech, převzatých z dobového tisku. Velké množství dalšího materiálu se podařilo získat trpělivou badatelskou prací v archivech nebo například z knižních pramenů.

Sledujeme-li životní pouť H. Zápála na průřezu architektury podle jeho návrhů, zjistíme, že bezpochyby jedním z významných článků, jež hrály v myšlení i díle H. Zápála velmi důležitou roli, byl vztah k památkám, zejména pak vazba na památkovou péči a uplatnění rodící se moderní metodiky ochrany památek v praxi; nakonec k té se H. Zápál uchýlil na sklonku svého života.

Vše začalo studiem H. Zápála na pražské polytechnice v době kolem roku 1900, jeho spojením se jmény Josefa Schulze, Rudolfa Kříženeckého a zejména pak Jana Kouly. Syntéza jejich vlivu doplněná pečlivě nastudovanou metodikou moderního vnímání památkové péče, odklon od hledání pouze ideálního stavu (jakési analogické podoby), to jsou poznatky, které formovaly mysl studenta H. Zápála a připravovaly ho pro dráhu úspěšného tvůrčího architekta. Není bez zajímavosti, že se H. Zápál stal v začátku svého profesionálního působení zaměstnancem plzeňského stavebního úřadu, kde se seznamoval nejen s podobou architektury staveb určených k realizaci od jiných autorů, ale také s procedurou jejich schvalování.

Obr. 1. Přední obálka knihy DOMANICKÝ, Petr: *Hanuš Zápál, 1885–1964, Architekt Plzeňska*. (Reprofoto Nakladatelství Jalna, 2017)

Dovolte malou, spíše obecnější úvahu, která mne při studiu knihy stále provázela. Zůstává pro mne otázkou, zdali sám architekt (a nejen Hanuš Zápál) při své profesionální dráze uvažuje v intencích přísného rozlišení stylivosti samotných děl, v tomto případě od secese a klasicismu na práh moderny či funkcionalismu. Mám za to, že nikoli. Myslím, že jedinou a hlavní tendencí tvůrčí práce architekta v první polovině 20. století, což je potvrzeno nakonec i dobovými texty, bylo být moderní či nový.¹ Teprve následně přisuzují historici a teoretici tomuto *modernímu slohu* další a další rozlišení a pojmenování (mistrem v tomto oboru byl bezpochyby Karel Teige), jež se však stávají spíše umělým konstruktem. Proto se domnívám, že i uvádění referenčních bodů některých veličin typu Jana Kotěry či Josefa Gočára (a nevyhýbá se tomu ani recenzovaná kniha) jsou spíše na závalu objektivního posuzování. Vždyť i samotná Praha ve stejné době podléhala jistě provinčnosti; o důležitých, zejména urbanistických zásadách rozhodovali geometři, tedy spíše úředníci, než

¹ Viz např. WAGNER, Otto: *Moderní architektura*. Praha, Jan Leichter, 1910. KOTĚRA, Jan: *O novém umění – několik tezí o architektuře a uměleckém průmyslu. Volné směry*. 1900, roč. 4, s. 189–195.

Obr. 2. Plzeň, budova čp. 1692 – Benešova škola, 1923–1925. Navrhl H. Zápál. Pohled na západní průčelí z Doudlevecké třídy. (Foto R. Kodera, 2012)

renomovaní architekti. Obdobně tomu bylo například ve Vídni. O to je vlastně záslužnější, že v Plzni na stavebním úřadě působil tak dobrý architekt, jakým H. Zápál bezpochyby byl.

Knihy je z hlediska formální a grafické úpravy na vysoké úrovni. Autor v sobě nezapře profesi architekta a jako takový velmi pěkně a názorně předvedl, jak má vypadat bohatý a podrobný průvodce životem, názory a dílem významné osobnosti architektonického světa. Abych však nebyl pouze nekriticky obdivný, mám i určité výhrady. Pro publikaci tohoto typu, zejména jedná-li se o katalog spojený s odbornou výstavou, chybí chronologický seznam všech dohledaných prací, patřičně a co možná nejpřesněji datovaných, se všemi potřebnými bibliografickými a archivními údaji. V textu, bezpochyby brilantním a plynulém, jsou stavby sice uváděny (viz i velmi důkladný obsah), ale dost často značně nepřehledně. Mapky s uvedením místa jednotlivých Zápálových děl jsou velmi schematické, neočíslované a bez bližšího vysvětlení, o jakou stavbu jde; jsou to jenom obrázky s oranžovými body, vlastně nic víc.

Je až s podivem snaha, hraničící s určitou urputností, za každou cenu zařadit každý architektonický počín do nějakého stylového období s náležitým pojmenováním. Tím, že autor uvádí jednotlivá díla v jasné časové posloupnosti, máme před sebou toto slohové rozlišení v časové lince, jež ale s pojmy jednotlivých směrů stylů či slohů nemusí úplně korelovat, neboť jsou známy časté překryvy mezi jednotlivými obdobími. Považuji to za zbytečné i ve vztahu k architektu H. Zápálovi. Je pravda, že

první polovina 20. století byla z tohoto hlediska velmi barvitá a složitá a nějaké rozlišení je jistě potřebné. Stylové označení může být ale často zavádějící, a tudíž nepřesné, neboť vyjadřuje spíše formální a subjektivní hledisko posuzování, odvolávající se zejména na vnější znaky architektury. Zkrátka, s pojmy slohového zařazení toho kterého díla bych byl opatrnější. Vždyť i pojem funkcionalistický – a P. Domanický to sám přiznává – lze na tvorbě H. Zápala jen dost obtížně hledat. Rovná střecha či fasáda bez ozdob ještě není určujícím znakem tohoto moderního slohu, který byl navíc ve srovnání s ostatní tehdejší tvorbou v menšině. O tom svědčí například samotná obálka recenzované knihy, na které je modernost architektury H. Zápala vyjádřena *klasickým* dílem Vyšší hospodářské školy v Plzni z roku 1924, tedy stavbou, pro niž je charakteristická bohatost vnější i vnitřní dekorace.

H. Zápál patří k významným představitelům moderní architektury první poloviny 20. století u nás. Je ztělesněním kultivovanosti architektonického projevu generace odchované naším kvalitním vysokým školstvím, v tomto případě pražskou polytechnikou. Splňuje tezi propagovanou Školou krásných umění (*École des Beaux-Arts*) v Paříži o výlučnosti architektonické profese na jedné straně a zároveň o dobré spolupráci architekta a stavebníka, kterému se vychází vstříc, aniž by se tvůrce zpronevěřil zásadám vštěpovaným mu v akademických kruzích, na straně druhé. Tak alespoň já vnímám dílo H. Zápala, touto knihou pečlivě a s jistou profesionální erudicí shromážděné.

Petr Z. Urlich